

HVAD ER EN SYNODE?

Baggrunden for denne tekst er den synodale sammenhæng, som jeg selv er involveret i dels som troende katolik, men også som medansvarlig for vores lokale kirke¹. Med et bibelsk udtryk er jeg ikke "præst", men "ældste" (presbyter), dvs. medansvarlig for den lokale kirke, som er det, vi kalder et bispedømme. Desuden, som mange ved, der kender mig, har jeg i over 65 år haft flere forskellige vigtige arbejdsopgaver, så jeg kender kirken indefra inkl. kirkens centrale administration, Kurien.

Desuden har jeg teologisk beskæftiget mig med institutionen 'synode' siden pave Franz erklærede, at kirkens væsen var synodal. Jeg har efter den afholdte bispesynode fulgt processen ret indgående og er derfor godt klædt på, så jeg kan skrive dette indlæg.

Jeg vil godt allerede nu pege på, at jeg ikke finder den aktuelle proces om synodalitet i kirken som helhed tilfredsstillende. Det er nemlig den teologisk problemstilling, som ikke er præcist nok defineret. Det håber jeg vil fremgå af teksten. Det grundlæggende problem i 2. årt. og indtil i dag er forståelsen af, hvad teologi er. Teologien har i hele den periode ikke primært været baseret på Guds Ord, men på menneskelig tænkning. Det er tankevækkende, at jeg endnu ikke har fundet nogen direkte henvisning til pave Benedikt XVI's synodale skrivelse: *Verbum Domini*, der netop understreger, at Bibelen er det guddommelige grundlag for teologien. På hvilket grundlag arbejder vi i den synodale tænkning? Det er min indfaldsvinkel.

Kirkens synodalitet er nu blevet overskriften over stort set al teologi. Man forsøger at definere, hvad det er, og hvordan vi skal handle i praksis for at komme videre. Det er helt entydigt, at teologien i dag taler om en grundlæggende reformation af kirken som sådan, som indebærer, at kirkens hierarki skal ses i lyset af de troendes præstedømme. Med andre ord skal sammenhængen mellem hierarki og de troende tænkes helt om. Mange teologer påviser, at det, man kalder klerikalisme, er resultatet af en tusindårig fejludvikling². Denne efterhånden udbredte forståelse kan jeg kun tilslutte mig ud fra mine personlige studier. Men efter min mening er de mange forsøg på at beskrive, hvordan kirken kommer videre, ikke altid tilfredsstillende, fordi Bibelen slet ikke har en vigtig rolle. Det er på basis af Guds Ord, jeg derfor ville prøve at finde et korrekt svar.

Den såkaldte synodale vandring er begyndt. De nordiske biskopper har lavet et hyrdebrev desangående, som har mange smukke indfaldsvinkler; men rigtig mange har måske aldrig hørt om begrebet synode, og indtil nu har vi heller ikke fået nogen forklaring på, hvad en synode er. Jeg vil derfor forsøge rent objektivt at forklare begrebet synode, som instruktionen fra Rom ligefrem siger, hører med til Kirkens væsen.

Ordet er græsk og betyder teologisk at komme sammen til møde, sammenkomst³. På latin hedder det koncil og på dansk kunne vi sige kirkemøde. Concilium er et civil romersk begreb og betyder møde, forsamling, forening, folkeforsamling, officiel forsamling. Kirkemøder indgik i kirkens liv på alle niveauer de første tusind år og langt ind i Middelalderen. Men i vor tids kirke, i hvert fald i den vestlige Kirke, er synoder sjældne og finder kun sted ved særlige lejligheder, f.eks. den omtalte

¹ Nogle gange skriver jeg Kirke med stort K, nogle gange kirke med lille k. Forklaringen er historisk: jeg undgår mere og at skrive kirke med K, fordi vi så ikke tænker på noget konkret, men har en forestilling om en universel organisation.

² ACADEMIA (26 11 2025): Rafael Luciani, *Situating Collegiality within Synodality* (2021). Kristin M. Colberg and Jos Moons. SJ: The future of Synodality, 2025

³ Se: Nicolae Dura, *The Regime of Synodality in the Eastern Church of the first Millennium and Its Canonical Basis*, Academia 2026

Amazonsynode i Latinamerika for nogle år siden. At definere synode som en fælles vandring svarer ikke til teologien og kirkehistorien.

Synoder (koncilier) indgik både i Øst- og Vestkirken som en fast bestanddel i kirkens liv. Men den kirkeretlige administration var helt i overensstemmelse med det romerske kejserdømmes civile administration. Selve synodeinstitutionen går tilbage til urkirken, men tilpasses systematisk til den civile administration, da kirken i begyndelsen af det 4. årh. bliver en anerkendt religion. Dette faktum kaster lys over kirkens udvikling allerede i det 1. årtusind, både i Øst og Vest. Det vil nok ikke være forkert at påstå, at kirken både i Øst og Vest i løbet af det 1. årtusind lidt efter lidt bliver en (flere) statskirke. Det såkaldte skisma mellem øst og vestkirken efter år 1000 er resultatet af denne udvikling. Det forklarer derfor også, hvorfor nogle koncilsfædre på 2. vaticankoncil sagde, at nu skulle man forlade den "konstantinske" æra.

Der var regelmæssigt synoder i Danmark i Middelalderen som en fast tradition. Hvis synode hører med til Kirkens liv, må vi definere det nærmere. Som altid må vi finde grundlaget i Det nye Testamente.

Lukas sammenfatter strukturen i den første menighed i Jerusalem (modermenigheden) med følgende ord: "1) *De (nyomvendte kristne) deltog vedholdende i apostlenes undervisning*, 2) *i fællesskabet*, 3) *i brødets brydelse* og 4) *i bønnerne*" (A.G. 2,42). Modermenighedens liv kan således beskrives som et fællesskab (communio), der havde følgende elementer: Undervisning, fælles familiemåltider, som også kunne indbefatte eukaristien, og bønner. Menighedens liv foregik både i hjemmene ("huskirker") og i fælles lokaler og indtil videre også i templet (som jo blev ødelagt år 70). Denne menighedsstruktur kan man godt kalde synodal, fordi de troende sammen med apostlene levede i et nærmere defineret fællesskab, hvor der var en løbende dialog.

Der er ingen tvivl om, at denne menighedsstruktur gik igen i alle nye lokale Kirker. Det Nye Testamente bevidner det til fulde. Den normale betydning af Kirke i den apostolske tid var det lokale fællesskab af troende. For at skelne mellem Kirke i universel (katolsk) betydning og de lokale kristne fællesskaber, bruger vi udtrykket de lokale Kirker. Desværre er det ellers ofte brugte udtryk i den danske bibeloversættelse 'menighed', tvetydigt. De fleste danskere vil identificere ordet med et sogn. Begrebet sogn hører ikke hjemme i de første århundreder, så 'menighed' i bibelsk og oldkirkelig forstand betyder lokal Kirke som ovenfor beskrevet.

Jeg må på denne baggrund oplyse, at vores ord 'kirke' på græsk (og latin) hedder ekklesia (ecclesia), som er en oversættelse af det hebraiske ord qahal, der på hebraisk betyder 'forsamling'. Det var et af de to ord, som blev brugt, når Israel samlede sig i templet (eller et andet sted) til gudstjenester eller offentlige møder. Man valgte dette ord i den apostolske fase for at betegne 'Kirken'. Jeg gengiver dette ord med 'lokal Kirke' (=lokal forsamling). En kirke er på denne baggrund en lokal forsamling, der har en bestemt struktur, som ikke er identisk med det, vi kalder menighed, hvis vi forstår menighed som 'sogn'.

Det fremgår klart af NT, at ingen af disse lokale Kirker måtte isolere sig, selvom de altid var oprettet i byer af en vis størrelse, så de troende i området kunne skabe et fællesskab med hinanden. Menighederne (de lokale Kirker) udgjorde også et fællesskab med hinanden. Vi ser her, hvordan Kirken udbredte sig, ved at der grundlægges lokale Kirker, når der er troende nok, og at disse har fast kontakt med andre Kirker og ikke mindst med den menighed, de er grundlagt af, og som man derfor kunne kalde en modermenighed (ligesom Jerusalem). Således bliver Antiokia en modermenighed, fordi den er udgangspunkt for Barnabas' og Paulus' missionsvirksomhed i Syrien og Lilleasien. På samme måde bliver menigheden i Efesus centrum for nabomenighederne i den vestlige del af Lilleasien. De apostolske menigheder (Kirker) er selvstændige enheder ledet af en

biskop og et ældsteråd assisteret af diakoner. Men de har løbende kontakt indbyrdes, som man kunne kalde synodal⁴, måske bedst gengivet med solidaritet. Således indsamler menigheden i Antiokia penge til menighederne i Judæa, fordi de var kommet i økonomiske vanskeligheder på grund af hungersnød (A.G. 11,27-30). Der var ikke tale om én Kirke i Judæa, men om forskellige lokale Kirker. Det interessante er, at disse 'brødre' jo var jødekristerne og de kristne i Antiokia mest hedningekristne.

Det, der gør det relevant at tale om Kirken som synodal, er ganske enkelt kodeordet: 'fællesskab', som på græsk hedder koinonia og på latin communio. I den apostolske trosbekendelse bekender vi troen på 'den hellige katolske Kirke, de helliges samfund (latin: communio sanctorum). Det kan enten forstås som fællesskabet om det hellige eller som de kristnes fællesskab ('samfund' = 'fællesskab'), altså det kodeord, som beskriver modernemenigheden i Jerusalem. Disse ganske konkrete hellige fællesskaber mødtes med hinanden, når behovet opstod. De lokale Kirker var fællesskaber ind ad til, og de lokale Kirker havde fællesskab med hinanden ud ad til, som bl.a. kom til udtryk i kirkemøder /synoder.

Den apostolske Kirke var altså bygget op nedefra og ikke oppefra. Det er også på denne baggrund vi skal forstå Kirkens missionsstrategi i over tusind år. Evangeliet forkyndes for mennesker, som endnu ikke har en kristen tro. Er der et passende antal mennesker på et sted, der bliver kristne, opretter man en lokal Kirke ledet af en biskop sammen med et ældsteråd (præster) og diakoner med det formål at gøre de troende i stand til at udbrede Guds rige på det sted, hvor de bor, udvikle en lokal Kirke og endda også at evangelisere blandt mennesker, der endnu ikke har hørt evangeliet og derfra grundlægge nye lokale Kirker, hvis det er muligt. Elementerne i en sådan kirke er de ovenfor nævnte elementer i modernemenigheden i Jerusalem, jfr. s. 2.

På denne måde blev evangeliet forkyndt i Antiokia: Mange af de kristne, der blev forfulgt på grund af Saulus' (Paulus) forsøg på at stoppe udbredelsen af kristendommen, flygtede, og hvor de kom hen, forkyndte de evangeliet. *"Nogle af dem kom til Antiokia og talte også til grækerne og forkyndte Herren Jesus for dem, og Herrens hånd var med dem, og et stort antal kom til tro og omvendte sig til Kristus"* (A.G. 11,20). Hvem var de? Apostle? Nej, ukendte kristne, der var på flugt.

Også Kirken i Rom må være blevet grundlagt på lignende måde. Den eksisterede længe inden Peter og Paulus kom dertil. Rejsende jødekristerne fra Jerusalem? Og den var endda så stor, at Paulus kan skrive et langt og dybtgående brev til dem om kristendommen.

De første kristne Kirker var selvstændige forstået på den måde, at de havde ansvar for det menighedsliv, de havde fået overleveret fra modernemenigheden i Jerusalem, men de følte altid solidaritet både med modernemenigheden og nabomenighederne. Denne "struktur" er basis for synodestrukturen.

Denne forståelse af Kirken som lokale "selvstændige" kirker kommer ikke frem i den nutidige teologi om Kirken. Vi går teologisk ud fra Kirken som et overordnet begreb, der er delt op i lokale kirker. Vi skal på denne baggrund nydefinere, hvordan vi opfatter Kirken, i lyset af den bibelske forståelse. Når der i NT står Kirke, er det ikke en international organisation, det drejer sig om, men om Kirkens væsen, som går igen i alle de lokale kirker. Der er ikke tale om en overordnet Kirke, der eksisterer i sig selv⁵. Sådan tænker de orientalske kirker ikke⁶. De bruger altid flertal: kirker.

⁴ Selve ordet synode afspejler ordet ekklesia: forsamling.

⁵ Vi taler ofte om Kirken, men forstår sikkert ikke, hvad det er. Således var der eksempler under 2. Vatikankoncil, at man identificerede "den romersk katolske kirke med Kirken som sådan. Men heller ikke dette begreb blev rigtigt forstået.

⁶ Maxim Vasiljevic, Synodality, a forgotten and misapprehended vision, 2017.

Den lokale kirkestruktur afspejles i de fleste breve i NT: Paulus' breve til: romerne, korintherne, efeserne, filipperne, kolossenserne, thessalonikerne. De øvrige breve i NT er mere generelle, og kunne benævnes som breve til den universelle Kirke⁷, dvs. til alle Kirker, eller netop til Kirker i et bestemt område f.eks. Galatien.

Interessant i denne forbindelse er Kristi syv breve til menighederne (Kirkerne) i Lilleasien som findes i Johannes Åbenbaring: Kristus dikterer i bogstavelig forstand til Johannes et brev til hver af Kirkerne i: Efesus, Smyrna, Pergamon, Thyatira, Sardes, Filadelfia og Laodikea. En analyse af de syv breve viser følgende træk: 1) Jesus er menighedens (den lokale Kirkes) overhoved, der sørger for den i dens forskellige situationer. 2) Brevet er stilet til menighedens "engel", men han er Kristi forbindelsesled til menigheden. Det åbne spørgsmål blandt teologerne er, hvorfor Kristus kalder menighedens leder for "engel". Min forklaring er følgende: Engel betyder ikke i sig selv et "englevæsen", altså en ånd, men en officiel udsending (ligesom en apostel), en talsmand for Kristus, menighedens hyrde. Man skal huske på, at man endnu ikke havde lagt sig fast på ordet "biskop" som menighedsleder. Menighedens leder er altså repræsentant for menighedens hyrde, Kristus, der viser, at han aktivt følger hver menighed. Således er han hyrde for hver eneste lokal Kirke. 3) Kristus slutter alle brevene med den samme sætning: "Enhver, der har øre, skal høre, hvad Ånden siger til kirkerne" (bemærk flertallet). Det betyder, at disse syv breve også er rettet til enhver lokalkirke ned gennem alle tider, for Helligånden, Jesu Ånd, vil bruge brevene til de nævnte menigheder til at undervise i det at være en sand Kirke. Vægten ligger altså ikke på den "universelle Kirke", men på de lokale Kirker. Begrebet 'universel Kirke' i vores nutidige forstand eksisterede ikke (se note 1). Sagt med andre ord: Jesus er hovedet, hyrden og brudgommen i enhver lokal Kirke og han virker gennem Helligånden. Kirken er altså et konkret fællesskab af troende grundlagt på apostlenes lære. Men de er solidariske og forenet med hinanden.

Netop disse 7 breve er det stærkeste bevis på, at Kirken består i de enkelte lokale kirker og ikke i sig selv, og at det er Kristus, der leder hver enkelt kirke, men at det er hans Ånd, Helligånden, der taler til de enkelte kristne og til de enkelte lokale kirker til alle tider. Det er det bibelske grundlag for synodeinstitutionen: De troende i de lokale kirker skal altid lytte til Kristi Ånd, for at han kan lede dem.

De breve, som Paulus og andre skrev, blev sendt rundt til nabomenighederne. Denne proces kan kaldes synodal, fordi de enkelte lokalkirker delte med hinanden, hvad de havde modtaget fra apostlen, Kristi repræsentant.

Det er vanskeligt ikke at nævne et specielt brev, som klart viser denne solidaritet, nemlig pave Clemens I's brev til menigheden i Korinth i anledning af, at der endnu engang var problemer i denne menighed. Brevet dateres til år 96. Clemens indleder brevet med at skrive: "Menigheden (Kirken), der er fremmed i Rom, hilser menigheden (Kirken), der er fremmed i Korinth". Clemens nævner overhovedet ikke sig selv. Det er menigheden i Rom, der "blander" sig i forholdene i menigheden i Korinth. Dette brev fik en stor betydning blandt datidens menigheder og nogle ville endda regne det med til Det nye Testaments skrifter. Menigheden (ikke blot dens leder) følger pastoralt ansvar for en anden menighed og griber ind i dens liv. Her aner vi sikkert den rolle, som samme menighed efterfølgende skulle få eller allerede havde fået som den aktuelle modernemenighed for Kirkerne. Hvorfor var det f.eks. ikke Kirken i Antiokia eller Efesus, der

⁷ Begrebet 'universel Kirke' kan misforstås, nemlig som en universel organisation af Kirken (sådan er det i dag). Når 'Kirke' bruges i NT som et generelt begreb skal det forstås som Kirkens væsen, der er tilstede i alle lokale Kirker. Det er ikke en selvstændig enhed eller en sammenslutning af lokale Kirker. Se også note 1. 2 og 5.

⁸ Vi ved ikke, om det er Clemens I, der har skrevet brevet. Der er ingen samtidig dokumentation.

henvendte sig til menigheden i Korinth? Menigheden i Rom føler altså solidaritet med og ansvar for menigheden i Korinth.

Det første eksempel på en synodalproces finder vi i A.G. (1,15-26), som endda kan betragtes som en model, fordi den afspejler den apostolske menighed i Jerusalem. Vi befinder os i dagene op til Pinsefesten, Helligåndens komme. Der er nu kun 11 apostle, da Judas jo er borte. Men det er åbenbart meget vigtigt, at der er et apostelkollegium på 12 i Kirken, som er Guds nye folk. Nu træder Peter i funktion som hovedansvarlig for Kirken i Jerusalem. Han samler alle de disciple, der er tilbage, ca. 120, inklusiv de øvrige 10 apostle. Ud af disse 120 disciple skal der vælges en efterfølger for Judas. Peter opstiller kriterierne for en kandidat: Det skal være en discipel, der har været med fra begyndelsen og lige til Kristi himmelfart, for han skal være kronvidne om Jesu liv og gerning. Det er alle 120, der deltager i processen. Kun to opfylder betingelserne. Men hvem af de to skal det så være? Det skal der hverken stemmes om eller overlades til Peter og måske de øvre apostle at afgøre, men til Kirkens Herre, Kristus selv. Ved lodtrækning (en metode kendt fra Det gamle Testamente) udpeger Kristus så Matthias, som "*blev regnet sammen med de elleve apostle*" (v 26). Nu er Kirkens apostolske grundlag lagt af Herren selv, og Helligånden kan fortsætte med at opbygge Kirken som Kristi legeme og brud. Alle enkeltheder i denne episode har synodal karakter. Men det er Kristus, der har det sidste ord – ikke de 120 disciple, de 11 apostle eller Peter! De er blot Kristi redskaber. Det er Kristi opgave at grundlægge og opbygge Kirken. De 120 disciple var alle Jesu disciple fra før hans død, altså kaldet af ham personligt. Det er vigtigt at understrege denne Jesu aktive rolle og senere Helligåndens rolle i grundlæggelse og opbyggelse af Kirken. Dette er et afgørende eksempel på den synodale proces i urkirken.

Hvordan udviklede Kirken sig så på dette grundlag?

Faktisk har vi meget materiale fra begyndelsen af kirkehistorien, bl.a en hel koncilsamling, der starter med begyndelsen og går helt frem til konciliet i Tridentinum (ekskl. selve konciliet, da forfatteren døde, før værket var færdigt). Indledningsvis siger han, at synoderne og koncilerne må have haft en guddommelig oprindelse og henviser til udtrykket: "Helligånden og vi" ... Denne formel går stort set igen i de fleste synoder og konciler inkl. 2. vaticankoncil.

De tidligste kendte eksempler på synoder, bortset fra konciliet i Jerusalem o 50, er fra midten af det 2. årh. i Lilleasien, som på mange måder var ved at blive centrum for Kirken. Forfatteren (Carl Joseph von Hefele) nævner følgende typer af synoder og konciler (det samme):

1) Økumeniske konciler, der i princippet omfatter alle biskopper. 2) Generalsynoder, der er møder for biskopperne enten i Vestkirken eller i Østkirken. 3) Patriarkatssynoder, hvor biskopper, der tilhører det samme patriarkat, mødes. 4) Provinssynoder, hvor biskopper i samme kirkeprovins mødes. Disse sidste synoder var vel de hyppigste op gennem tiden, også i katolsk tid i Norden. Provinssynoden eksisterer stadigvæk iflg. gældende kirkeret (can. 439 ff). 5) Og som den sidste form for synode nævnes bispedømmesyndoden. Også den eksisterer i dag iflg. kirkeretten (can. 460) og defineres således: "*Dioecesansynode (bispedømmesyndode) er en forsamling af udvalgte præster og andre troende fra den lokale Kirke, som skal bistå og hjælpe stiftes biskop til bedste for hele fællesskabet i den lokale Kirke*". Tidligere var der regler, der bestemte, at sådanne stiftssynoder skulle afholdes f.eks. hvert år. Nu er det op til biskoppen efter at have konsulteret præsterådet, hvis han skønner, at det vil være godt at indkalde en synode. Denne bestemmelse relativiserer betydningen af synoden. Men at institutionen findes, viser dels, at den stammer fra oldkirken og dels at den stadig kan have en vigtig pastoral betydning. Men tiderne har ændret sig, og det samme gælder vores forståelse:

Den nye kirkeret omdanner synoden fra at være et beslutningsorgan i kirken til at være en konsultativ forsamling. Vi kan derfor ikke i dag, hvis vi går ud fra kirkeretten, sige, at kirken er synodal af væsen! Her står kirken derfor i en alvorlig situation, fordi pave Frans har erklæret, at kirken er synodal af væsen. Synoden er et indbygget element i kirkens væsen, men kirkeretlig er den blevet et konsultativt redskab.

Kirkeprovinsinstitutionen eksisterer også stadig, men er ikke længere normen. I 1103 oprettedes en kirkeprovins i Danmark, som i første omgang også omfattede de øvrige nordiske lande. Lund var ærkebispesædet. I 1152 oprettedes en kirkeprovins i Norge med Trondheim som ærkebispesæde og endelig oprettedes den svenske kirkeprovins i 1164 med ærkebispesæde i Uppsala. Kirken var altså organiseret væsentligt anderledes dengang end i dag. Jeg tror ikke, at kirkeprovinser, selv der hvor de stadig består, spiller en væsentlig rolle. Kirkeprovinser har ikke en guddommelig oprindelse, men de er opstået som udtryk for de lokale Kirkers solidaritet med hinanden. Også kirkeprovinserne skulle ifølge kirkeretten i Middelalderen afholde synoder. Det var blevet en kirkeretlig forpligtelse at være solidarisk i et bestemt område. Modellen er: Kirken bygges op nedefra med den apostolske kirkes grundstruktur, som er lokalkirken. Begrebet bispedømme (betegnelsen "dømme" er rent verdslig, jfr. kongedømme, fyrstedømme) er et territoriant organisationsprincip og ikke et teologisk begreb for den lokale Kirke. Det gælder også det kirkeretlige begreb 'dioecesis', som oprindeligt var et civilt territorium i det romerske rige (= 'region'). Dette kirkeretlige begreb inkorporerer ikke på en naturlig måde synodalstrukturen, nemlig at man samles i fællesskaber, der repræsenterer kirkens væsen som koinonia (communio), som et levende fællesskab. På baggrund af kirkens aktuelle organisation kan man derfor spørge, om den grundlæggende apostolske model kan komme til udtryk igen og fungere.

Konkret forslag til at genoplive denne model: Jeg begrænser mig til vort eget bispedømme. 1) Der indkaldes til en synode i oprindelig betydning med repræsentanter for hele bispedømmet taget blandt gejstligheden, ordensfolk og ikke mindst de troende. Formålet med synoden skal være at oprette flere lokale kirker (ikke sogne). I begyndelsen evt. kun én foruden København, så fællesskabsmodellen kunne realiseres i praksis. Det ville indebære, at den katolske Kirke i kongeriget Danmark blev delt i x-antal nye bispedømmer med hver deres biskop og præsteskab. Synodens opgave skulle være grundigt at overveje dette og udstikke retningslinjer for virkeliggørelsen af dette projekt, så det kunne lade sig gøre i praksis. Når man frem til en (evt. foreløbig) model forelægges den bispekonferencen (den kunne sikkert også bruges bl.a. i Sverige, Finland og Island⁹), der i givet fald kan ansøge Rom om godkendelse med alt, hvad det indebærer. Hvad udnævnelsen af en ny (nye) biskop angår, mener jeg også, at synoden kan udpege en og indstille vedkommende til godkendelse i Rom, sådan foregik det i Middelalderen overalt, også i Danmark¹⁰.

Pointen i denne procedure er netop synodal, nemlig at lade de lokale kristne tage ansvar for opbygningen af kirken i det område, de repræsenterer med den apostolske model for øje. Til systemet hører naturligvis også, at synoden får en blivende funktion i de lokale kirker, der er knyttet til hinanden i en solidarisk ordning, dvs. at repræsentanter for de enkelte lokale kirker skal mødes regelmæssigt. Synoden bliver således et sikkerhedsnet, hvor man også kan komme de kirker til hjælp, der har brug for det.

⁹ Norge er nu delt op i tre såkaldte bispedømmer.

¹⁰ Det var først efter år 1000, at man oprettede den praksis, at paven skulle godkende et bispevalg. Grunden var netop at sikre de lokale valginstanser (domkapitler) ret til at vælge, fordi mange civile myndigheder blandede sig i bispevalget for at få deres kandidater udnævnt til biskop. Det var især i Tyskland, at problemet var stort. Er det ønskeligt, at paverne fremover skal godkende valget af nye biskopper, hvis valgreglerne afholdes? I dag er det ham, der i hemmelighed vælger en ny biskop.

Den synodale model forudsætter altså en lokalkirkestruktur og ikke en organisationsform som den nuværende. Teologisk er der ikke lighedstegn mellem begrebet lokalkirke og bispedømme. Bispedømme er et kirkeretligt begreb, lokalkirke er et teologisk begreb.

Dette projekt kan for mange lyde urealistisk, men glem så ikke, at sådan fungerede kirken i ca. 1500 år, også i Norden. Synodalstrukturen kan redde kirken fra at gå til grunde, som der er stor risiko for i vor tid. Kirken er på mange måder ikke længere levende, sund og frugtbar, fordi den er blevet en verdensomfattende organisation efter et verdsligt mønster, hvor der ikke rigtig er plads for Kristus og Helligånden, som effektive ledere af Kirken. Men Kirken er en levende organisme, der vokser og opbygges nedefra. Synoden er en del af denne organisme, der holder sammen på de lokale kirker.

TEOLOGIEN OM SYNODER

Kirken har i forbindelse med udviklingen af det moderne samfund fastslået to principper for at et samfund kan være menneskeligt: 1. subsidiaritetsprincippet og 2. solidaritetsprincippet¹¹. Ganske enkelt betyder det, at et samfund har grundceller, som har ansvar for sig selv. Det er ikke kommunerne og staten, der har det overordnede ansvar. Det er f.eks. familierne. Men grundcellerne må ikke isolere sig. De skal også have ansvar for hinanden. Det teologiske princip er, at ethvert menneske har en værdi i sig selv og et personligt ansvar for sig selv, men også ansvar for andre.

Dette samfundssyn gælder i princippet også i Kirken. Det betyder, at Kirken også er bygget op af grundceller, som har ansvar for sig selv overfor Gud; men de er også solidariske med andre grundceller og udgør tilsammen den lokale Kirke /menighed (ikke sogn). Disse enkelte lokale Kirker udgør igen en større familie med andre lokale Kirker, som de er solidariske med, og til sidst udgør alle lokale Kirker en universel familie. Sådan blev Kirken opbygget i det 1. århundrede. Denne struktur åbner for synodaliteten, som betyder, at man kommer sammen (betydningen af synode) for at lytte til Helligånden og blive vejledt til at fungere som Kirke i bestemte situationer. Det teologiske udgangspunkt er, at det er Kristus, der bygger sin Kirke (jfr. Matth. 16,18 og 28,18-20) og leder den ved Helligånden: "Vi og Helligånden har besluttet" (1. synode ca. år 50. AG 15,25). Jesus er hyrden både på lokalt plan og universelt plan. Synoden er hans primære redskab til at lede sin Kirke på alle niveauer. Den nutidige forståelse, at en synode er en "fælles vandring" er ikke teologisk og historisk korrekt. En synode er Helligåndens forum.

Den synodale struktur er baseret på de lokale Kirker. Det er primært dem, der skal inkorporere synoden som en funktion i deres pastorale situation. Og det er synoden, der også binder de lokale Kirker henholdsvis den katolske¹² Kirke sammen til et fællesskab i troen. Kirkeprovinssystemet var oldkirkens måde at organisere synoderne på.

På basis af NT må den teologiske konklusion være, at synodeinstitutionen kun giver mening på baggrund af det her anførte kirkesyn, nemlig at Kristi kirke ikke består af lokale kirker, men er tilstede i dem. Vi skal således fokusere på lokalkirkebegrebet, men også ændre betegnelsen 'diocese' / bispedømme (stift?) og tale om en 'lokalkirke', græsk ekklesia, latin ecclesia (hebraisk kahal).

INDSKUD: De kirkeretlige bestemmelser i 2. årtusind vedr. synoder:

1 Det 4. Laterankoncil (1215)¹³ bestemte, at metropolitterne (ærkebiskopperne) skulle afholde

¹¹ Leo XIII, Rerum Novarum, 1891

¹² Ordet 'katolsk' er græsk og betyder, at Kirken er til for alle folkeslag og udbredt i hele verden.

provinssynoder hvert år (canon 6). Der skulle også afholdes synoder i hvert bispedømme.

2 Tridentinerkoncilet (1563) fastsætter, at der skal afholdes synoder i kirkeprovinserne hvert tredje år og hvert år i bispedømmerne (C II). Kirken var organiseret i provinser med en metropolit (ærkebiskop) som ansvarlig¹⁴.

Tridentinerkoncilet går ind i mange organisatoriske detaljer vedr. de to typer synoder. Uden tvivl så koncilet synodeinstitutionen som en nødvendig faktor i kirkens fornyelse, som dette koncil ønskede. Hvis biskopper, metropolitte og andre forsømmer at tage del i en synode, skal vedkommende straffes. Der er således tale om en kirkeretligt forpligtelse for kirkens forskellige medlemmer at holde eller deltage i de obligatoriske synoder. Synodeinstitutionen tegner på denne måde et billede af en "decentraliseret" kirke. Kirken var ikke som i dag centraliseret.

3 Kirkeretten af 1917 bestemmer, at der i hvert bispedømme skal afholdes en synode mindst hvert 10. år (canon 256 § 1).

4 Kirkeretten af 1983 fastsætter, at der skal afholdes en synode, hvis biskoppen skønner, at omstændigheder tilråder det, efter at have hørt præsterådet (canon 461).

5 Denne oversigt over bestemmelserne i det 2. årtusind viser, at kirkens regler vedr. lokale synoder har ændret sig fra at gøre synoderne obligatoriske til at være frivillige.

6 Den nye kirkeret har oprettet en helt ny institution: bispekonferencen. Det er en sammenslutning af lokale biskopper i et større område. Har denne institution afløst den klassiske synode? Dens formål er et helt andet end en synodes: biskopperne skal overordnet bestemme en række ting vedr. kirkens forhold i et bestemt område; det er ikke bispedømmerne og kirkeprovinserne, der skal gøre det. Og de lokale kirker er ikke direkte involveret i processen. Det er repræsentanter for disse konferencer, der regelmæssigt mødes i Rom til en såkaldt bispesynode, som kirkeretligt ikke er en synode, da den kun er konsultativ, dvs. rådgivende for paven, som alene bestemmer, hvad han vil bruge den til. Bispesynoden i Rom er ikke en synode i teologisk forstand.

Har pave Frans på denne baggrund ret i, at kirkens væsen er synodal? Kirkeretligt: Nej! Teologisk: Ja!

Tilsyneladende er der en modsætning mellem teologien om kirkens synodale væsen og de kirkeretlige bestemmelser i dag på trods af pave Frans' udtrykkelige erklæring, at kirken er synodal af væsen.

KONKLUSION:

Den nu afsluttede bispesynode opfordrede indtrængende biskopperne til at genoptage den faste brug af synodeinstitutionen.

Hvis kirken skal fungere synodalt på alle niveauer, skal den være en fast institution som i Oldkirken og Middelalderen. En synodalkirke er pr. definition decentraliseret. Modernenigheden i Rom skal ikke "blande sig" i de lokale kirker eller kirkeprovinser, hvis ikke situationen kræver det, for ellers vil disse kirker aldrig få ansvar for deres eget liv.

I denne forbindelse vil jeg pege på, at der efter min opfattelse er et stort problem, nemlig at man i den aktuelle synodediskussion ikke fokuserer på de lokale kirker som "selvstændige". Man taler meget om kirkefolket, de troende, som man definerer som de døbte. Firmelsen som en afgørende faktor for kirkefolkets medansvar nævnes aldrig. Man taler stort set ikke om præsterne, kun om biskopperne. Det peger på en utilstrækkelig teologi om sakramenterne, herunder præsteembedet.

¹³ Koncilet bruger udtrykket 'den romerske kirke' (Denz 436) og ikke den 'romersk katolske kirke'. Den romerske kirke er moderkirken i Rom!

¹⁴ Concilii Tridentini, Canones et Decreta, udgave 1863.

Og endelig savner jeg en ægte bibelteologisk behandling af de pastorale og organisatoriske problemer. Pave Benedikt XVI' skrivelse om Bibelen, Verbum Domini, nævnes aldrig i de teologiske udkast til reformer (måske tager jeg fejl). Kan vi lytte til Helligånden, hvis ikke vi gør det på baggrund af Guds ord?

Mit spørgsmål er derfor, om vi som kirke er teologisk forberedt til at gennemføre en tilbundsående reformation. I oldkirken talte man om: Ecclesia semper reformanda est (kirken skal altid reformeres). Vi skal blive enige om, hvad vi skal forstå ved den synodale proces. Det tror jeg ikke, vi er, fordi vi ikke har det samme kirkesyn, nemlig det bibelske. Vi tænker organisatorisk og ikke 'teologisk', så vi ser ikke på Kirkens (og verden) situation med Guds øjne: *"Helligånden og vi har besluttet ..."*. Sådan blev den første synode i Jerusalem afsluttet og sådan formulerede Jesus det selv i de syv breve i Åb., som også er hans budskab til kirkerne i dag.: *"Enhver, der har øre, skal høre, hvad Ånden siger til kirkerne"*. Vi mangler den bibelteologiske forståelse, at Kristus og Helligånden virkelig er aktiv nærværende i Kirkens situation. Det betyder, at vi bevidst skal inddrage dem i vores beslutninger, så det er deres beslutning og ikke vores. Det er den ægte form for synode. Det er ikke nok at bede til Helligånden. Vi skal lytte, så han får det sidste ord. Det er den bibelske udgave af en synode. Og det er kun på de præmisser, at Kirken kan reformeres på den rigtige måde.

Vi kan på denne baggrund definere en synode som Helligåndens forum, hvor Helligånden kan komme til orde, og Jesus kan vise sig som kirkens herre. I græsk teologisk forståelse er der et sammenhæng mellem eukaristien og synoden. Nøgleordet er for begge koinonia: sammenkomst. Denne forståelse af synode, som jeg her har formuleret, sætter spørgsmål ved, at om den aktuelle latinske kirke kan kaldes for synodal af væsen. En kirke kan kun defineres som synodal, når den kan samles ganske konkret på alle niveauer. Hvis pave Frans har ret, når han siger, at kirkens væsen er synodal, kan det kun betyde, at kirken består af lokale kirkefællesskaber, hvor man kan holde synoder som udtryk for det fællesskab, man har lokalt. Det indebærer, at den lokale kirke er "selvstændig" indenfor de fastsatte rammer. Den skal tage ansvar for at være Kristi kirke på stedet, direkte ledet af Helligånden ellers kan den ikke forstå sig selv som Kristi kirke.

Jeg følger til stadighed over internettet med i den teologiske debat om "kirkens synodalitet". Efter min mening har man ikke set problemet i øjnene: For at kirken kan blive synodal i den ovenfor anførte forståelse, må den simpelthen omstruktureres fra at være en international organisation til at være et fællesskab af lokale kirker (ekklesia). Det er derfor teologien om kirken, der grundlæggende skal fornyes på bibelsk grundlag.

Den nutidige teologi om kirken peger hele tiden på, at kirkens hovedproblem er 'klerikalismen'. Kirken er i over tusind år opdelt i de almindelige troende, som jo er "konger og præster" med Kristus, og en særlig stand af embedspersonale, som blev mere og mere adskilt fra kirkefolket og overtog magten i kirken på alle niveauer: sogneniveau, bispedømmeniveau og universelkirkeniveau. Kirken blev som en pyramide. Også pave Frans har talt om 'klerikalisme'. Der er kun en løsning, nemlig at lave en ægte teologi om kirken. Og det kan kun ske på basis af kirkens grundlov, som er Den hellige skrift (jfr. pave Benedikt XVI, Verbum Domini).

25 10 2021 (I), 11 07 2026 (XI).

Lars Messerschmidt